

TÜRKİYE'DE ZORUNLU EĞİTİMDE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

MEHTAP GÜVEN ÇOBAN

POLİTİKA NOTLARI

İLKE PN 63 | OCAK 2025

İLKE Yayın No: 244

E-ISBN: 978-625-8350-98-2

DOI: <http://dx.doi.org/10.26414/pn063>

Editör: Ayhan Öz

Yayın Koordinatörü: Mehtap Nur Öksüz

Yayın Sekreteri: Zeynep Yalçıntaş

Tasarım: Betül Berra Kurt

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul

Telefon: +90 216 532 63 70 | **E-posta:** epam@ilke.org.tr | **Web:** ilke.org.tr

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu politika notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır. EPAM, Türkiye’de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

TÜRKİYE'DE ZORUNLU EĞİTİMDE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

ÖZET

Yabancı dil eğitimi ve yönetimi birden fazla paydaşın aktif katılımıyla yürütülmektedir. Yönetim süreçlerine katılan tüm paydaşların bir arada etkin ve verimli bir şekilde çalışmaması durumunda, hedeflenen ve umulan öğrenim çıktılarına ulaşamamaktadır. Türkiye'deki yabancı dil eğitim süreci çeşitli değişim ve iyileştirme süreçlerinden geçmekte ve ihtiyaç analizlerine göre yeni dil öğretim politikaları hazırlanmaktadır. Bu politikalar dahilinde, yabancı dil öğretimine zorunlu eğitim döneminin ilk kademelerinden itibaren odaklanılmaktadır. Yabancı dil eğitimini destekleyici eğitim platformları hazırlanmakta ve dil öğretiminde kalitenin yükseltilmesi için projeler geliştirilmektedir. Mevcut çalışmalara ek olarak, yabancı dil eğitimine dijital çağın ne ölçüde etki ettiği, bu etkinin yönü ve sağlayacağı katkılar değerlendirilmelidir. Ayrıca, yeni düzenle birlikte dil öğrencilerinin profilinde önceki dönemlere göre bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların, öğretmenlerin mevcut statüsü ve değişen öğrenci profiliyle olan etkileşimleri üzerindeki etkisi dikkatlice değerlendirilmelidir. Sürecin temel unsurları olan öğretim materyallerinin verimliliği ile ölçme ve değerlendirme sistem ve araçları da yeniden mercek altına alınıp incelenmelidir. Bu politika notu, zorunlu eğitim döneminde yabancı dil öğretimiyle ilişkili mevcut durumu veriler eşliğinde ortaya koymayı ve alandaki sorunlar ile fırsatları dikkate alarak politika önerileri sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil eğitimi, dijital dünya, dil öğrencisi profili, mesleki yeterlilikler, dil öğretiminde yapay zeka, kalite ve akreditasyon.

YAZAR HAKKINDA

Mehtap Güven Çoban

Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümünde 2003 yılında tamamladı. Yüksek lisans derecesini Okan Üniversitesi Çeviribilim alanında 2018 yılında aldı. Çeşitli makale ve kitap çevirileri yaptı. Doktora eğitimini Boğaziçi Üniversitesinde Yabancı Dil Eğitimi alanında sürdürmektedir. 2003 yılından beri yabancı dil öğretmenliği yapmakta olup 2011 senesinden bu yana yükseköğretim kurumlarında hem yabancı dil öğretim görevlisi olarak hem de eğitim planlama, değerlendirme ve yönetim alanlarında çalışmaktadır.

Giriş

Ülkelerin büyük bir çoğunluğu eğitimin ilk kademesinde zorunlu ikinci yabancı dil eğitimini sağlamaktadırlar. En çok tercih edilen dilin de uluslararası dil konumunda bulunması hasebiyle İngilizce olduğu gözlemlenmektedir. Eğitim kuruluşları ve planlayıcılar, uluslararası düzeyde dil yeterlik ve seviyelerinin karşılaştırılabilir olmasını sağlamak için Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'nı (Common European Framework of Reference for Languages; CEFR) kullanmaktadır. Bu çerçeve, hem öğretim programı ve içeriklerini hazırlanmasında hem de sunulan içeriğe uygun ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilmesinde rehberlik etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) da (2018) İngilizce Dersi Öğretim Programı genel müfredat hazırlama ilkelerinde CEFR tanımlayıcılarını takip ettiğini

belirtmektedir. CEFR seviye tanımlayıcılarına göre; seviyeler temel kullanıcı (A1 ve A2), bağımsız kullanıcı (B1 ve B2) ve yetkin kullanıcı (C1 ve C2) şeklinde belirlenmiştir. Her bir seviye için önerilen toplam ders saat sayısı bağımsız kullanıcı seviyesine erişmek için ortalama 760 saat olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, ilköğretimi takip eden lise eğitiminin sonunda öğrencilerin asgari orta üstü (B2) ya da orta (B1) seviyeye ulaşmaları hedeflenmektedir (Benigno, De Jong & Van Moere, 2017).

İngilizcenin dünyada kullanılan en yaygın iletişim dili olması itibarıyla, yabancı dil öğrenimi kişilere hem ekonomik hem de bireysel düzeyde olumlu etkiler sağlamaktadır. Ticari ilişkilerin geliştirilmesinde, bireysel iş fırsatlarının kazanılmasında İngilizce dili farklı ve çok yönlü kültürlerarası

iletişim aracı olarak önemli bir konumdadır. Bilişim ve teknoloji endüstrilerine erişim ve yeni teknolojilerin geliştirilmesinde İngilizce yaygın olarak kullanılmaktadır. İngilizce iletişim kurabilen bireyler, ülkelerinin ekonomik büyümesine, potansiyelinin gelişmesine ve sürekli iyileşme kapasitesinin artırılmasına önemli katkılar sağlayabilir. İngilizce dil yetkinliği ayrıca daha nitelikli ve yüksek gelirli kariyer fırsatları için önemlidir. Ek olarak, dijital çağda kullanılması ve öğretilmesi zorunlu hale gelen, adını içinde bulduğumuz yüzyıldan alan eleştirel düşünme, etkili iletişim, problem çözme, liderlik, işbirliği gibi 21. yüzyıl becerileri de İngilizce öğretimi ve program geliştirme çalışmaları kapsamında değerlendirilebilir.

Öte yandan, Türkiye’de yabancı dil eğitim süreci ve politikaları geliştirilmeye muhtaç bir alan olarak güncel tartışmalarda yerini almaktadır. Yabancı dil eğitimi, çok katmanlı süreçlerin çok paydaşlı iştirakiyle birlikte karmaşık bir yönetim sistemi gerektirmekte, statik bir olgu olmaktan ziyade dış dünyadaki tüm dinamikler ve değişimlerle karşılıklı ilişkiler içerisindedir. Bu sebeplerden ötürü, eğitim-öğretim süreçlerinin her kademesinde, yabancı dil eğitiminin aşamaları ve doğası sürekli bir yenilenme içerisinde olmak zorundadır.

Bu çerçevede, günümüz dünyasında çok dillilik küresel kalkınmanın önemli bir unsuru haline gelmiştir. Yükseköğretim programlarının çeşitli kademelerinde öğrencilerin hem uluslararası çevrelerde istihdam edilebilme gücünü artırmak hem de entelektüel zenginliği desteklemek amacıyla farklı dil eğitimleri sunulmaktadır. Benzer bir uygulamanın MEB’in erken eğitim kademelerinden itibaren teşvik edilmesi, gelecekteki entelektüel yatırım için önemli bir altyapı

Yabancı dil öğretimi; bireylere küresel iletişimden ekonomik fırsatlara, akademik ve teknolojik başarıdan 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine kadar geniş bir yelpazede katkı sunmaktadır.

sağlayacaktır. Tiryakiol (2021) disiplinlerarası bir yaklaşımla öğrencilerin akademik ve mesleki ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim müfredatlarında dil çeşitliliğinin sağlanmasının eğitimde uluslararasılaşma hedefleriyle uyum içerisinde olduğuna vurgu yapar.

Türkiye’de Örgün Eğitimde İngilizce Eğitimi

Türkiye’de 4+4+4 sistemiyle birlikte İngilizce dil eğitimine başlama sürecinin 2. sınıf düzeyine çekilmiştir (MEB, 2012). Bu, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Yapılan bu değişiklik neticesinde belirlenen haftalık ders saatleri 2023-2024 öğretim yılında uygulandığı haliyle aşağıda Tablo 1, 2 ve 3’te sunulmuştur. Bu gelişmenin ardından, 2018-2019 yılında 5. ve 6. sınıf İngilizce öğretim programları kapsamında öğretmenler ve öğrencilere yönelik ek İngilizce destek materyalleri hazırlanmıştır. Bu uygulama, öğrencilerin zorunlu derslerinin tamamlanması kaidesiyle okulun isteğine ve imkanlarına bağlı olarak yabancı dil derslerinin on sekiz (18) ders saatine çıkarılmasına imkan sağlamıştır. Ancak bu programın daha çok proje okullarında

Tablo 1. İlköğretimde Haftalık Yabancı Dil Ders Saatleri

İngilizce	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Zorunlu	2	2	2	3	3	4	4
Seçmeli	-	-	-	2	2	2	2

Kaynak: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi, 2023a

Tablo 2. Ortaöğretimde Haftalık Birinci Yabancı Dil Ders Saatleri

Yabancı Dil	Hazırlık	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf*	12. Sınıf*
Zorunlu	20	4	4	4	4

Kaynak: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi, 2023b

Not: Bu tablodaki ders sayıları Anadolu Liseleri ve Fen Liselerinin (hazırlık sınıfı bulunan ve bulunmayan dahil) Birinci Yabancı Dil ders saatlerini kapsamaktadır.

*Sosyal Bilim Liselerinin (hazırlık sınıfı bulunan ve bulunmayan dahil) 11. ve 12. sınıflarında zorunlu Birinci Yabancı Dil ders saati sayısı ikidir (2).

Tablo 3. Ortaöğretim Türlerine Göre Haftalık Seçmeli Birinci Yabancı Dil Saatleri

Yabancı Dil	Hazırlık	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Anadolu Lisesi	-	-	-	(2)(10)(12)	(2)(10)(12)
Fen Lisesi	-	-	-	(2)(3)	(2)(3)(4)
Sosyal Bilim Lisesi	-	-	-	2	(2)(3)

Kaynak: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi, 2023b

Not: Bu tablodaki ders saatleri hazırlık sınıfı bulunan ve bulunmayan Anadolu Liseleri, Fen Liseleri ve Sosyal Bilim Lisesini kapsamaktadır.

Not 2: Seçmeli derslerde öğrenciler, her sınıfta parantez içindeki ders saatlerinden sadece birini seçebilmektedir. Örneğin, tabloda (2)(3) şeklinde yer alan ders saatlerine arasından öğrenci dersi ya "2" ya da "3" ders saati olarak alabilmektedir.

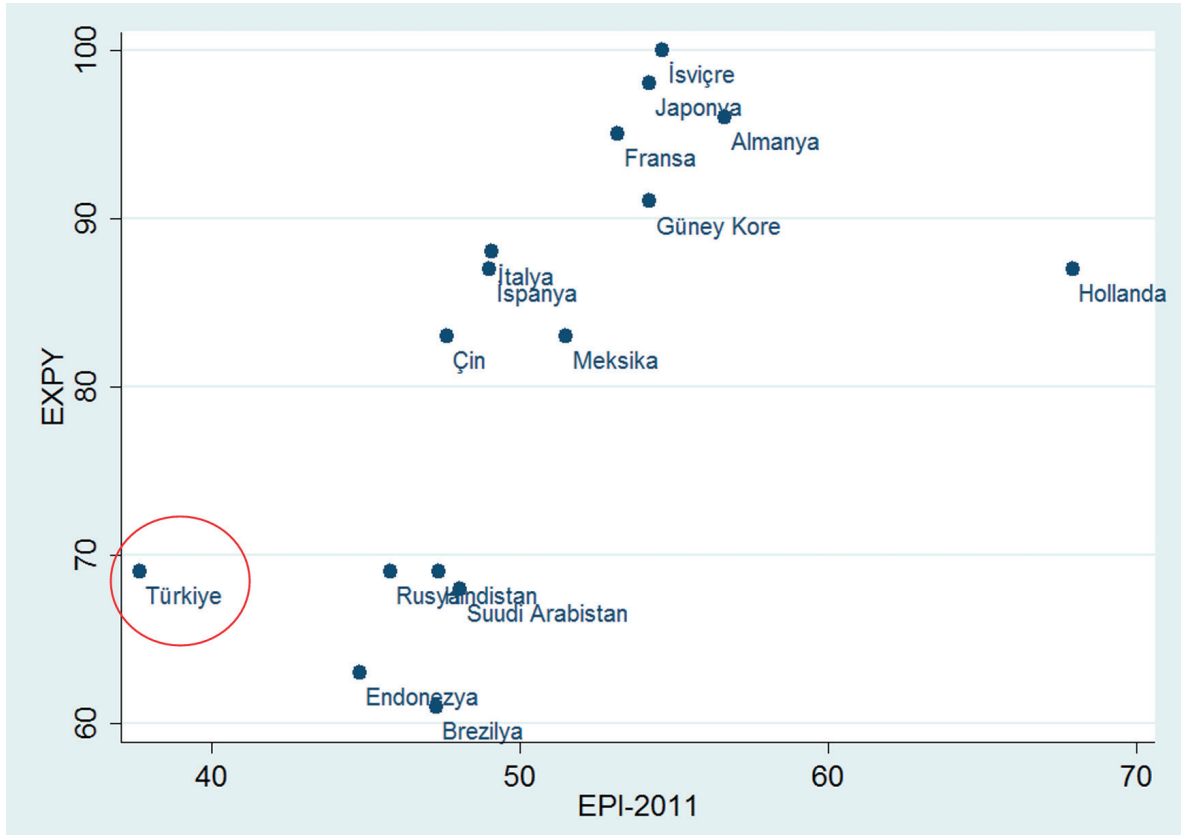
uygulandığı gözlemlenmektedir (MEB, 2018b). Bununla birlikte 2024 yılında yenilenen ve beceri temelli bir anlayışa dayanan öğretim programları içinde İngilizce dersinin yer almadığı ve yabancı dil derslerinde öğretimin mevcut haliyle devam ettiği gözlemlenmiştir.

Verili bilgiye göre, ilköğretimde seçmeli dersler hariç zorunlu dersler üzerinden 1000 saatin üzerinde yabancı dil eğitimi alan öğrencilerin

liseden mezun olurken İngilizce dilini etkin kullanmakta başarısız oldukları görülmüştür (British Council ve TEPAV, 2014). British Council ve TEPAV'ın (2014) raporlarında sunduğu bir başka dikkat çeken bulgu ise ülkelerin İngilizce yetkinliği ile akademik üretkenliği arasındaki ilişki ile ilgilidir. Bu doğrultuda Grafik 1, ülkelerin yayınlandıkları bilimsel çalışmaların sayısını ve etkisini gösteren H-endeksi skorları ile TOEFL puanları arasındaki ilişkiyi sunmaktadır. En güncel 2011

MEB Öğretim Programları

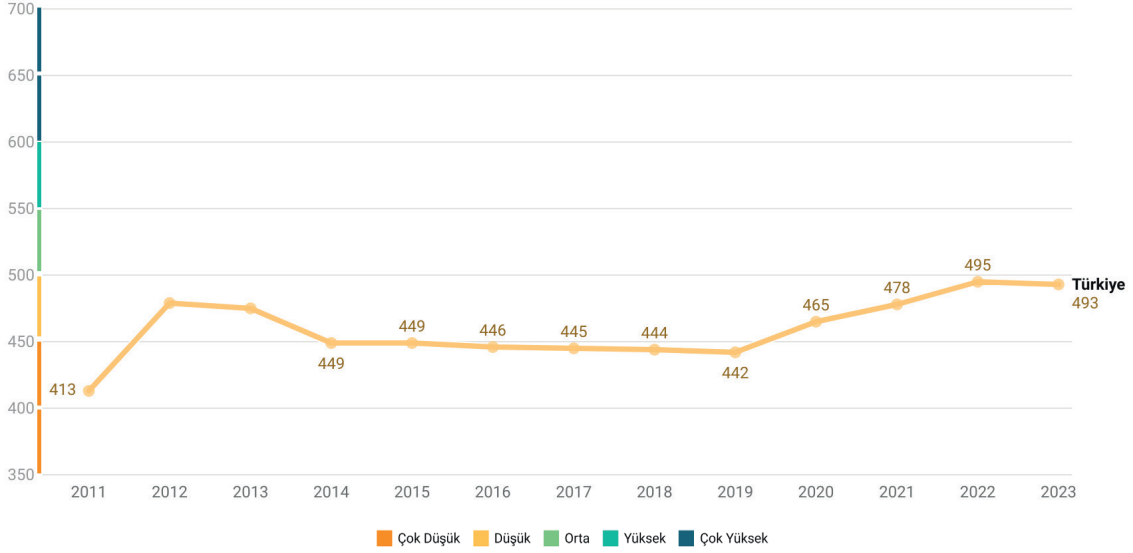
Grafik 1. Ülkelerin Bilim İnsanı H-endeksi Skorları ve TOEFL Puanları (2011)

Kaynak: SCImago Journal & Country Rank, ETS

verilerine göre, ortalama olarak 70 TOEFL puanı olan Türkiye 193 H-endeksi skoru ile dünyada 34'üncü sırada yer almaktadır (British Council ve TEPAV, 2014). Grafik 1'de görüleceği üzere TOEFL puanları ve H-endeksi skorları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Diğer bir önemli araştırma olan EF İngilizce Yeterlilik Endeksi (EPI) raporunda ülkelerin bu dilde yeterlilik seviyesi 5 kategori şeklinde sınıflandırılmıştır: *Çok yüksek*, *yüksek*, *orta*, *düşük* ve *çok düşük*. Bu rapora göre Türkiye, 2023'te İngilizce

yeterlilik alanında 113 ülke arasında 66'nıncı sırada yer alıp yeterlik seviyesi "düşük" kategorisinde rapor edilmiştir. Ülke genelinde ise Ege ve Marmara bölgeleri 497 puan ile en üst sırada yer alırken şehirler ölçeğinde Antalya 513 puan ile ilk sıraya yerleşmiştir. En düşük puana sahip bölge 451 puan ile Güneydoğu Anadolu olurken şehirler ölçeğinde en düşük puan 471 ortalama ile Orta Anadolu'da yer alan Konya'dır (EF Education First, 2023a; 2023b).

Grafik 2. EF EPI, Türkiye İngilizce Yeterliği Endeksi (2023)

Kaynak: www.ef.com/epi

İngilizce konusunda yeterliliği ölçen bir başka önemli araç ise EF Standart İngilizce Testi (EF SET)'dir. Bu test okuma ve dinleme becerilerini ölçen çevrim içi, uyarlanmış bir İngilizce testidir. EF SET, katılımcıların dil becerilerini Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı'nın (CEFR) belirlediği altı seviyeden birine yerleştiren standartlaştırılmış, nesnel olarak puanlanan bir testtir. EF SET, internet kullanıcılarına ücretsiz olarak sunulmaktadır. EF EPI 2023 puanlarının TOEFL IBT (internet-based test) 2021 puanlarıyla ($r=0,77$) ve IELTS Akademik Testi 2022 puanlarıyla ($r=0,59$) anlamlı bir şekilde korelasyon içerisinde olduğu görülmektedir. Bu testlerin içerik tasarısı ve katılımcı profilleri farklı olmasına rağmen İngilizce yeterlilik düzeylerine dair benzer eğilimleri ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Uluslararası sınav değerlendirmelerinin yanı sıra, ülkemizde uygulanan ulusal sınavlar da yabancı dil eğitimi hususunda veriler sunmaktadır. Temmuz 2024'te ÖSYM başkanlığınca açıklanan YKS istatistiklerine göre Yabancı Dil Testlerinin (YDT) ortalamaları Tablo 4'teki gibidir. Verilere göre en yüksek ortalama 52,332 puan ile Rusça, en düşük ortalama da 27,939 puan ile Arapça testine aittir. Fransızca (46,334), Almanca (39,393) ve İngilizce (35,638) testlerinin ortalamaları bu iki uç değer arasında yer almaktadır. Türkiye'de zorunlu eğitim sürecinde yaygın olarak öğretilen bir dil olmasına rağmen İngilizce testindeki düşük ortalama öğrencilerin istenilen dil yeterlilik seviyesinde olmadığına işaret etmektedir.

Tablo 4. 2024 YKS İstatistikleri – Yabancı Dil Testlerinin (YDT) Ortalamaları

Almanca Testi	Arapça Testi	Fransızca Testi	İngilizce Testi	Rusça Testi
39,393	27,939	46,334	35,638	52,332

Kaynak: Anadolu Ajansı, 16 Temmuz 2024

Türkiye’de yabancı dil eğitim ve öğretiminde henüz beklenen düzeye ulaşılmadığından mevcut durumun iyileştirilmesi için çözüm arayışları sürmektedir. Bu itibarla, Türkiye’de yabancı dil eğitim kalitesinin yükseltilmesini hedefleyen IPA III projesi, 28 Aralık 2023 tarihli ve 32413 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Milletlerarası Andlaşma, 2023). Proje, Türkiye’de yabancı dil eğitiminin kalitesini ve verimliliğini geliştirmeyi ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Yabancı dil yeterliğinin kapsamlı olarak ölçülmesi için halihazırda MEB’in öğretim programlarında kullandığı Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı (CEFR) ile uyumlu dört dil becerisini ölçen (okuma, yazma, dinleme ve konuşma) yeterlik testlerinin geliştirilmesi planlanmaktadır. İlâveten, öğrenciler için öğretim materyallerinin oluşturulması, ulusal dil profili belgesinin hazırlanması ve veriye dayalı dil politika önerilerinin geliştirilmesi tasarlanmaktadır (Milletlerarası Andlaşma, 2023).

Ülkemizde yabancı dil eğitiminin desteklenmesi için atılan diğer bir adım, Millî Eğitim Bakanlığınca her yaş ve seviyedeki bireylerin dil öğrenme süreçlerini desteklemek amacıyla geliştirilen bir dijital çalışma ortamı olan “diyalekt” platformunun geliştirilmesidir. Bu platform aracılığıyla öğrencilerin dil öğrenim süreçlerindeki bireysel ihtiyaçlarının giderilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, her yaş grubundaki öğrencinin kelime ve gramer bilgisini geliştirmek, çeşitli okuma

parçaları ve dinleme içerikleriyle dil kullanım becerilerini desteklemek amacıyla dijital bir öğrenme ortamı sunulmuştur.

Yabancı Dil Eğitiminde Temel Sorunlar

Ülkemizde gözlemlenen yabancı dil öğretim ve öğrenim süreçlerinde odağa alınabilecek zeminler; (i) öğrenci ihtiyaçlarının analiz edilmesi, (ii) öğretmen yeterliliklerinin denetlenmesi ve sürekli iyileştirme politikalarının belirlenmesi, (iii) öğretim ortamının verimliliğini artıracak öğrenci sayısının belirlenmesi ve teknolojik imkanların sağlanması, (iv) öğretim materyalleri ve öğretim programlarının CEFR’de hedeflenen öğrenim çıktılarını sağladığına dair nicel ve nitel değerlendirme raporlarının hazırlanması, (v) ölçme ve değerlendirme araçları, (vi) yabancı dil eğitim süreçlerinin yönetimini denetleyen kalite ve akreditasyon politikalarının geliştirilmesi olarak ifade edilebilir.

“Diyalekt” gibi dijital platformlar, yabancı dil öğreniminde bireysel ihtiyaçları karşılamayı hedefleyen önemli bir dijital adım olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye'de yabancı dil öğretmenlerinin %46,2'si, mesleki yeterliliklerini artırmak için daha fazla eğitim ve konferansa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Öğrenci İhtiyaçlarının Analizi

Sınıf ortamı dışındaki dünyada gerçekleşen her değişim, sınıf içerisindeki yapı ve faaliyetleri kısa, orta ve uzun vadede değişime ve var olan ortama uyum sağlamaya zorlamaktadır. Yirmi yıl önceki yabancı dil öğrencisi profili bugün dijital çağın sunduğu fırsatlara sahip olmadığından, dil öğretiminde öğrencileri sınıf içinde hedef dile maruz bırakma öğretim stratejileri arasında en çok benimsenen yöntemlerdendi. Bugün ise bu yük kısmen de olsa sınıf dışındaki doğal ortama aktarılmış durumdadır. Öğrencinin bilgiye erişimi daha hızlı ve kolay hale gelmiştir. Ayrıca dil öğrenmenin kariyer ve kişisel gelişim açısından önemini vurgulayan reklam ve bildiriler sürekli karşımıza çıkmaktadır.

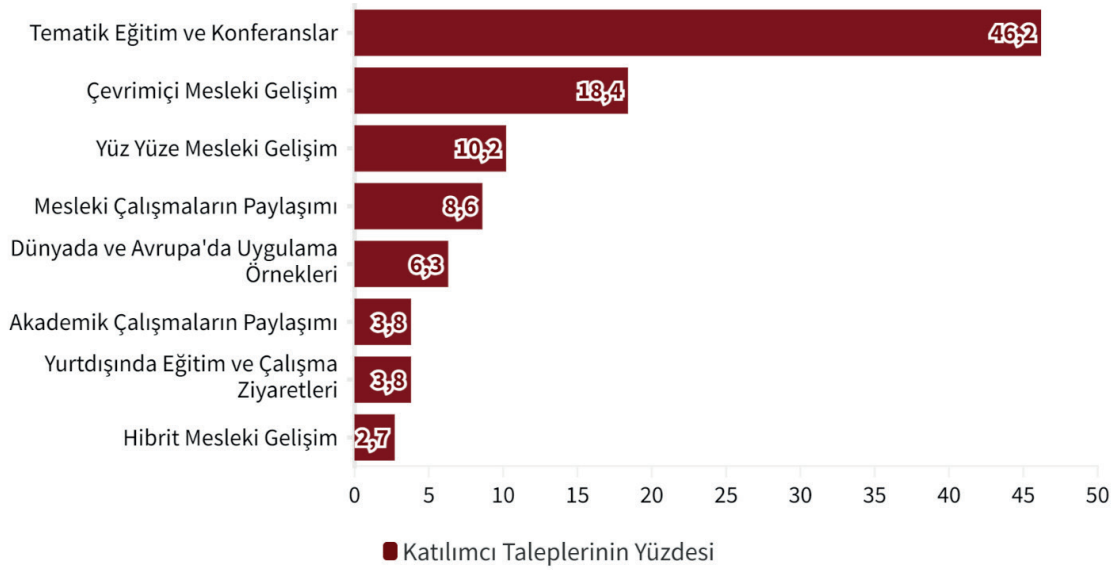
Bugün, zamanının büyük bir kısmını hayatın normal akışından daha hızlı akan sanal ortamda geçiren bir öğrenci için sınıf ortamı, daha renksiz ve daha az ilgi çekici görünmektedir. Kayan ekranlara karşılık, durağan resimlerden oluşan ve bolca yazı içeren kitaplar, öğrenme motivasyonunu artırmakta yetersiz kalmaktadır. Artık gelişmeye açık yönleriyle alışılmışın dışında yeni bir dil öğrencisi vardır.

Öğretmen Yeterlilikleri

Yabancı dil eğitimi ve uygulamalı dilbilim alanında öncü olan Alptekin (2012); yabancı dil eğitim süreçlerinin, öğretmen yetiştiren akademik yapılar tarafından beklenen nitelikleri karşılamada yetersiz olduğunu belirtir. Eğitim yönetimi ve öğretmenlik alanında uzman olan Can (2014) ise; burada sözü edilen niteliksel eksiklikler konusunda öğretmenlerin alan yeterliklerine, mevcut eğitim sisteminde yapılan ani değişikliklere, yükseköğretim programları ve alandaki uygulayıcıların mevcut ihtiyaç analizlerini belirlemedeki yetersizliklerine, öğretmen seçme ve yetiştirme süreçlerindeki aşamalara atıfta bulunur.

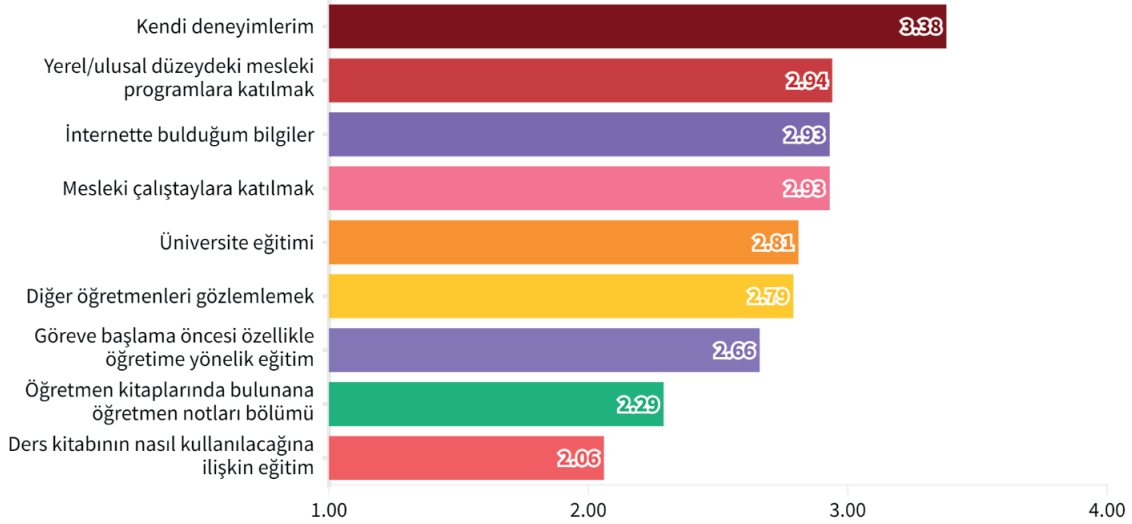
Türkiye'de yabancı dil eğitimi yürüten öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu iyi bir yabancı dil eğitimi almış olarak eğitim fakültelerinin ilgili bölümlerinden mezun olmaktadır. Diğer yandan hem devlet hem de özel eğitim kurumlarında yabancı dil derslerini yürüten öğretmenlerin lisans düzeyindeki akademik arka planlarına bakıldığında, bir çeşitlilik görülmektedir. Sadece fakültelerin yabancı dil eğitimi bölümlerinden mezun olanlar değil, aynı zamanda çeviri bilim, dil ve edebiyat, dilbilim gibi dört yıllık akademik müfredatlarında "öğretim ve öğretmenlik mesleği odaklı dersleri" yer almayan bireyler de kısa süreli pedagojik formasyon eğitimi alarak öğretmenlik mesleğini icra etmeye hak kazanmış olmaktadır.

Yabancı dil eğitiminde sürdürülebilir kalite politikalarının uygulanması hususunda öğretmenlerin mesleki gelişimleri de sürecin önemli bir parçasıdır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından Kasım 2021'de yayınlanan "Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi ve Avrupa'daki Uygulamalar

Grafik 3. Yabancı Dil Eğitimiyle Alakalı Talep Edilen Etkinliklere İlişkin Oluşturulan Temaların Yüzdeleri (%)

Kaynak: Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi ve Avrupa'daki Uygulamalar Gelişmeler ve Öneriler Konferansı Değerlendirme Raporu, Kasım 2021

Grafik 4. Öğretmenlerin Öğretim Yöntemlerine Etki Eden Unsurlar Ölçeği Sonuçları

Kaynak: British Council ve TEPAV, 2014

Not: Bu sonuçlar, öğretmenlerin "Aşağıdaki unsurlar öğretim yönteminiz üzerinde ne kadar etkili oldu?" sorusuna (1= sıfır etki, 4= en önemli etki) verdikleri derecelendirmelerle elde edilmiştir.

Yabancı dil eğitiminin niteliği ve başarı performansı, kullanılan ders kitapları ve öğretim programının yapılanması ile doğrudan ilişkilidir.

Gelişmeler ve Öneriler Konferansı Değerlendirme Raporu'nda sunulan verilere göre; konferansa katılan yabancı dil öğretmenlerine yabancı dil eğitiminde ihtiyaç duydukları gelişim alanları konusunda bir anket yapılmış ve en yüksek talep %46,2'lik bir pay ile öğretmenler yetkinliklerini geliştirmek için eğitim ve konferanslara ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Diğer talepler yine mesleki yeterliliklerin geliştirilmesi ve artırılmasına yönelik olarak çevrimiçi ve yüz yüze mesleki gelişim programları, deneyimlerin paylaşılması, iyi uygulama örneklerinin incelenmesi gibi konularda toplanmıştır (Grafik 3).

British Council ve TEPAV (2014) raporunun bulgularına göre ülkemizde yabancı dil öğretmenlerinin çoğu (%76) ders kitabını kullanarak nasıl öğretim yapacaklarına ilişkin herhangi bir eğitim almamaktadır. Diğer yandan, çalıştaylar sayesinde bu yönde eğitim alan öğretmenler ise öğrendiklerini gerçek sınıf uygulamalarıyla karşılaştırdıklarında sınıf ortamına etkisinin düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir (Grafik 4).

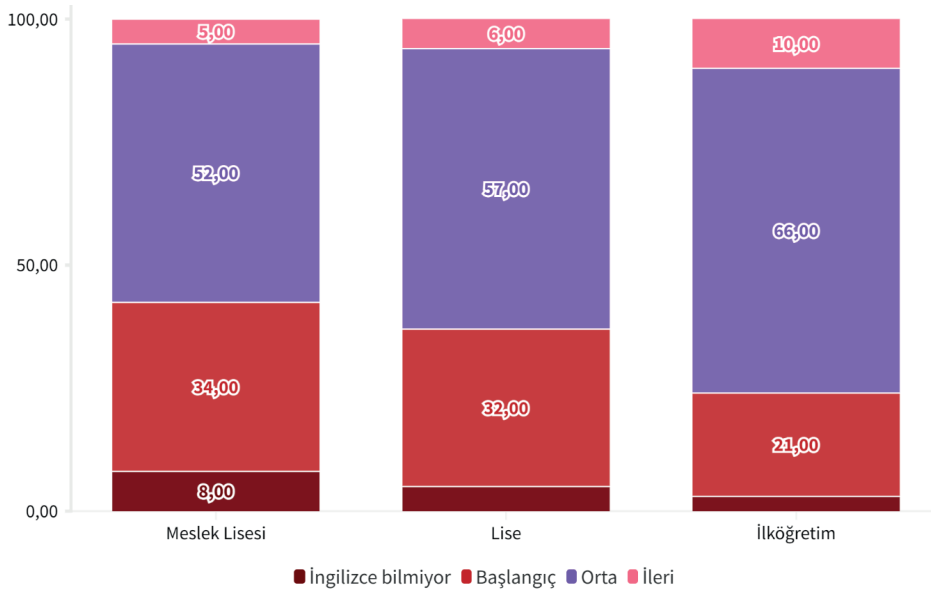
Yabancı Dil Öğretim Ortamı ve Öğretim Materyalleri

Sınıf ortamındaki öğrenci sayısı verimli bir eğitimin sürdürülmesinde belirleyici bir faktördür. Ek olarak sınıf ortamının zorunlu ders kaynaklarında hedeflenen dört temel becerinin (okuma,

yazma, dinleme, konuşma) uygulanması açısından da uygun olması gereklidir. Örneğin; sınıf ortamındaki sıraların düzeni, öğrenci sayısı dil eğitiminde iletişim odaklı etkinliklerin yapılmasını zorlaştırmaktadır (Ur, 1996; Brown, 2001; Harmer, 2007; Hattie 2009). Benzer şekilde, öğretim materyallerinin gerektirdiği teknolojik imkanların sağlanması da eğitimin etkililiğini artıracaktır (Ellis, 2003; Tomlinson, 2012; Richards & Rodgers, 2014).

Yabancı dil eğitiminin niteliği ve başarı performansı, kullanılan ders kitapları ve öğretim programının yapılanması ile doğrudan ilişkilidir. Kullanılan materyallerin yeni teknolojileri kullanmayı teşvik etmesi, öğrencilerin beceri temelli sınıf içi etkinliklere katılmasını mümkün kılması gibi unsurlar öğrencilerin İngilizceyi başarılı bir şekilde anlama ve kullanmalarında etkili faktörler olarak ifade edilebilir (Ur, 1996; Brown, 2001; Ellis, 2003; Harmer, 2007; Hattie 2009; Tomlinson, 2012; Richards & Rodgers, 2014). Kullanılan zorunlu ders kitapları ve öğretim programının, farklı dil yeterliliklerine sahip öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılayacak desteği sunması eğitim kalitesinin artırılması açısından önem arz etmektedir. Her öğrencinin öğrenme hızı, ilgi alanları ve dil seviyesinin farklı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ders materyallerinin çeşitliliğinin öğrencileri destekleyici nitelikte olması gerekmektedir. Bu bağlamda, mevcut ders kitapları ve öğretim programının uygulaması hususunda geribildirimler alınıp raporlama yapılmasına ve öğrenci odaklılık ilkesinin ne ölçüde karşılandığına dair nitel ve nicel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Yapılan bir araştırmanın sonucunda, Türkiye'de genel lise öğrencilerinin yaklaşık %37'si ve ilkokul öğrencilerinin %24'ünün İngilizce

Grafik 5. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Algıladıkları İngilizce Düzeyleri (%)

Kaynak: British Council ve TEPAV, 2014

seviyelerinin düşük olduğuna inandıkları tespit edilmiştir (British Council ve TEPAV, 2014). İlkokuldan sonra artan İngilizce ders saat sayılarına bağlı olarak öğrencilerin yabancı dil seviyeleri konusunda daha güvenli olacakları beklenirken yukarıda bahsi geçen rapor, öğrencilerin ilk ve orta öğretim sürecindeki eğitim yaşantılarında İngilizce seviyelerinde tatminkar bir ilerleme sağlanmadığını ortaya koymaktadır. Hatta, öğrenciler, yıllar içerisinde dil seviyelerinde bir gerileme gösterdiklerini düşünmektedirler (Grafik 5). Özellikle meslek lisesi öğrencilerinin kendi İngilizce düzeylerine dair algılarının genel lise öğrencilerine kıyasla daha da düşük gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durum, meslek liselerindeki dil öğretim programlarının gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Meslek liselerinde dil

eğitiminin özellikle mesleki yeterlilikle ilişkilendirilmesi, öğrenci motivasyonunu artırıp öğrenme süreçlerini kolaylaştırabilir.

Yabancı Dil Performansı ve Yeterlik Ölçme ve Değerlendirme Araçları

Okullarımızda sürdürülen yabancı dil eğitiminin başarı, performans ve yeterlik değerlendirme kriterleri klasik, tek bir becerinin değerlendirmesini hedefleyen, kağıt-kalem odaklı değerlendirme sistemleriyle sınırlı kalmıştır. Ancak öğrencilerin yabancı dildeki gelişim süreçlerinin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilmesi, sürekli değerlendirme araçları ile öğrencinin

Türkiye'de dil eğitiminin hâlâ ağırlıklı olarak kağıt-kalem odaklı ölçme araçlarıyla sınırlı olduğu görülmekte olup, beceri odaklı değerlendirme sistemlerinin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

kendi gelişimindeki öz farkındalığını da artıracak tekniklerin öğretim programına dahil edilmesiyle mümkün olacaktır.

2023-2024 eğitim-öğretim döneminde, yabancı dil eğitiminde 2019 yılından beri uygulanan dil bilgisi odaklı değerlendirme sisteminden beceri odaklı değerlendirme sistemine geçiş yapılmıştır. Ancak bazı becerilerin ölçümleri (örn. yazma ve konuşma becerileri) diğerlerine göre daha zahmetli ve uzun bir zaman gerektirebilir. Bu durum, beceri odaklı değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde dikkate alınması gereken önemli bir faktördür.

2025 yılından itibaren ise, yabancı dil yeterlilik değerlendirmesi PISA testi kapsamına alınacaktır (OECD, 2021). PISA 2025 Yabancı Dil Değerlendirme Çerçevesi raporu, çok dilliliğin öneminin arttığı küresel dünya zemininde yabancı dil eğitimine dair sistem ve politikaların yabancı dil becerilerinin değerlendirilmesi konusuna

önemle eğilinmesi gerektiğine vurgu yapar. Test geliştirmede faydalanılacak çerçeve olarak Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı (CEFR) tanıtılmaktadır. Raporda yabancı dil yeterliliğinin uluslararası düzeyde kıyaslama yapılabilecek bir seviyede ölçülmesinin gerekliliğinin altı çizilmektedir. İlerleyen yıllarda ülkemizin de içinde yer alacağı PISA Yabancı Dil Değerlendirme sonuçları bizlere dil eğitiminin nitelik ve çıktıları hususunda değerli bir geri bildirim sağlayabilir.

Sonuç

Bu politika notunda yapılan değerlendirmelerde ortaya koyulduğu üzere, çok uzun süren yabancı dil eğitiminin neticesinde öğrencilerin yabancı dil seviyelerinin hedeflenen düzeylere ulaşamadığı gözlemlenmektedir. Bunun nedenleri sürecin tüm paydaşları ile ilişkilidir. Değişen dünyayla birlikte karşımıza çıkan yeni dil öğrencisi profillerinin tam bir analizinin yapılması ve denklemin en önemli paydaşı olan öğrenci üzerinden diğer gereksinimlerin belirlenmesi bize önemli bir yol haritası sunabilir. Ayrıca, teknolojinin sunduğu kolaylaştırıcı unsurlardan da faydalanılarak hem öğretim hem ölçme ve değerlendirme sistemleri hem de araçlarının yanı sıra öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinin zenginleştirilmesi, yabancı dil eğitiminde istenilen düzeye ulaşmada kritik bir rol oynayacaktır.

Öneriler

Yabancı dil öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için kapsamlı ve sürdürülebilir bir hizmet içi eğitim modeli oluşturulmalıdır.

Bu model hem uzaktan hem yüz yüze hem de çevrimiçi çalışmaları teşvik etmelidir. Eğitimcilerin diğer ülkelerdeki yabancı dil eğitim modeli ve çalışmalarını izleyebilecekleri kısa geziler AB projeleri kapsamında gerçekleştirilerek teşvik ve motivasyon sağlanabilir. Ek olarak, mesleki yeterlilik ve gelişim için, öğretmenlerin, uluslararası sertifika programlarına (CELTA, TESOL, DELTA vs.) katılımı ödüllendirilmesi için öğretmen performans değerlendirme ölçekleri geliştirilebilir.

Dijital çağda, dönüşen ilgi alanları, bilişsel becerileri ve değişen ihtiyaçlarıyla karşımızda duran öğrenci profili iyi analiz edilmelidir.

Çünkü dış dünyada gerçekleşen değişimler, eğitim ortamındaki öğrenci profiline de yansımaktadır. Bu yeni öğrenci profili ile onların öğrenme süreçlerinde ihtiyaç duydukları yöntemlerin analiz edilmesi ve öğrenme ortamlarının bu yeni dinamiklerle uyumlu olması, etkili bir yabancı dil öğretimi için kritiktir.

Eğitimde denetlemeye açık sürdürülebilir kalite politikalarının uygulanması önemlidir.

Yabancı dil eğitim yönetimini ve öğrenim çıktılarını denetleyen, yıllık ya da iki-yıllık bazda kalite ve akreditasyon sistemleri geliştirilmeli ve sürekli iyileştirme için raporlamalar yapılmalıdır. Kalite ve akreditasyon süreçleri öncelikli olarak "öğrenme" olgusuna odaklı olarak geliştirilmelidir ve periyodik değerlendirme yöntemleriyle dil seviyelerindeki ilerleme ya da gerileme kapsamlı bir şekilde çözümlenip rapor edilmelidir.

Eğitim materyallerinin içerikleri ve uygulamaları güncel tutulmalıdır.

Gelişen dijital ve yapay zeka teknolojilerinin dil öğretim ve öğrenim uygulamalarıyla birleştirilip beceri temelli yabancı dil eğitiminin içerik ve uygulamaları çeşitlendirilip zenginleştirilmelidir.

Yabancı dil öğretim ortamları iletişime dönük öğretim modelinin uygulanabileceği şekilde tasarlanmalıdır.

Sınıftaki öğrenci sayıları, sınıf ortamı, öğrencilerin en azından yabancı dil dersleri için pratik uygulamalar yapılabilecekleri şekilde düzenlenmelidir. Ders saat sayıları ihtiyacı karşılayacak şekilde belirlenmelidir.

Global ve yerel olarak yapılması öngörülen tüm değişimlerin kısa, orta ve uzun vadeli süreçleri detaylandırılmalı ve tüm paydaşların aktif katılımı öncelenmelidir.

Bireyler kendilerini sürecin değerli bir parçası olarak görerek değişimlere uyum ve katılım sağlayabilir, bu değişiklikleri daha hızlı benimseyebilirler.

Dil öğreniminin kariyer planlarına etkisi konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir.

Dil öğreniminin önemi ve imkanları hususunda öğrencilere öz farkındalık kazandıracak eğitimler verilmelidir.

Ölçme ve değerlendirme araçlarının içerikleri oyunlaştırma yaklaşımını da içine alacak şekilde genişletilmelidir.

Performans ve yeterlik değerlendirme kriterleri klasik, tek bir becerinin değerlendirmesini hedefleyen, kağıt-kalem odaklı ölçme ve değerlendirme sisteminden ziyade, öğrencilerin sınav kaygısı azaltılıp ayrıca performansa dayalı daha eğlenceli ve gerçekçi ölçümler gerçekleştirilebilir. Ölçme ve değerlendirme araçlarının CEFR'a göre belirlenen öğrenim çıktılarının edinilip edinilmediğini ölçebilir nitelikte ve çeşitlilikte olması önemlidir. Bu itibarla, hem sınav odaklı dil eğitiminin dışına çıkılabilir hem de öğrencinin sadece sınava yönelik olan dil öğrenim motivasyonu genele yayılabilir.

Yabancı dil öğretim programı geliştirme sürecine 21. yüzyıl becerileri dahil edilmelidir.

Öğrencilerin iletişim becerileri ve yaratıcılıkları geliştirilmeli, eleştirel düşünme becerileri dil müfredatı içerisine entegre edilmelidir. Öğrencilerin işbirliğine dayalı bir şekilde dil pratiği yapmaları teşvik edilmeli, problem çözme yetenekleri geliştirilmeli ve dijital okuryazarlıkları artırılmalıdır.

Beceri temelli sınavlarda konuşma ve yazma becerilerinin değerlendirilmesi uzun zaman alabilir. Bu problemin çözümünde yapay zeka teknolojilerinden faydalanılabilir.

Bu sayede makine değerlendiricisi de sürece dahil edilerek zamanın daha verimli kullanılmasının mümkün olmasının yanı sıra puanlamada insan-makine değerlendirme sonuçlarının kıyaslanması yoluyla güvenilirlikte de bir artış elde edilebilir.

Uluslararasılaşma politikası ekseninde öğretmenlerin Avrupa Birliği (AB) projelerine katılımı teşvik edilmez.

Katılımcıların bu tür çalışmalara adanmış zaman ve çabalarının ödüllendirileceği kişisel ve mesleki gelişim modellerinin oluşturulması, sürekli gelişim açısından diğer önemli bir kategoridir.

Kaynakça

- Alptekin, C. (2012). Yabancı dil eğitiminde öğretmen yetiştiren akademisyenlerin nitelikleri. *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12–13 Kasım 2012. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Benigno, V., De Jong, J. H., & Van Moere, A. (2017). *How long does it take to learn a language? Insights from research on language learning*. Pearson.
- British Council ve TEPAV. (2014). Türkiye'deki devlet okullarında İngilizce dilinin öğretimine ilişkin ulusal ihtiyaç analizi. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1399388519-1.Turkiyedeki_Devlet_Okullarinda_Ingilizce_Dilinin_Ogrenimine_Iliskin_Ulusal_Ihtiyac_Analizi.pdf adresinden erişildi.
- Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* (2nd ed.). Longman.
- Can, E. (2014). Türk eğitim sisteminde nitelik: Engeller ve öneriler. *I. Eurasian Educational Research Congress. EJER*, İstanbul University, 24–26 April 2014, İstanbul, Turkey.
- CEFR. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment companion volume with new descriptors*. Council of Europe.
- Demirel Fakiroğlu, G. (2022). Göçmen öğrencilerin eğitim sistemine uyumunun Türkçe öğretimi ile ilişkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 121-134. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1192510>
- EF Education First. (2023a). *EF English proficiency index: Turkey fact sheet*. <https://www.ef.com/assetscdn/WIBlwq6RdJvcD9bc-8Rmd/cefcom-epi-site/fact-sheets/2023/ef-epi-fact-sheet-turkey-english.pdf> adresinden erişildi.
- EF Education First. (2023b). *EF English proficiency index*. <https://www.ef.com.tr/epi/> adresinden erişildi.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
- Harmer, J. (2007). *The practice of English language teaching* (4th ed.). Pearson Education Limited.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Milletlerarası Andlaşma (2023, 28 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 32413). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231228-19.pdf> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2012). *12 yıl zorunlu eğitim sorular-cevaplar*. Ankara. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *İngilizce dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*. Ankara. <https://muf-redat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812411191321-%C4%B0NG%C4%B0L%C4%B0ZCE%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20Klas%C3%B6r%C3%BC.pdf> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018b). *Yabancı dil ağırlıklı eğitime yönelik 5. ve 6. sınıf İngilizce dersi öğretim programları ile destek materyalleri hazırlandı*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. <https://tegm.meb.gov.tr/www/yabanci-dil-agirlikli-egitime-yonelik-5-ve-6-sinif-ingilizce-dersi-ogretim-programlari-ile-destek-materyalleri-hazirlandi/icerik/534> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). *MEB her yaş ve seviye için İngilizce dijital eğitim platformu Diyalakt'i geliştirdi*. <https://www.meb.gov.tr/meb-her-yas-ve-seviye-icin-ingilizce-dijital-egitim-plattformu-diyalekti-gelistirdi/haber/29700/tr> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2021). *Türkiye'de yabancı dil eğitimi ve Avrupa'daki uygulamalar: Gelişmeler ve öneriler konferansı değerlendirme raporu*. Türkçe ve Dil Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi (TDE-ARGEM). https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_11/16103045_yabancidil_konferansYraporu.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2023a). *İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) haftalık ders çizelgesi*. https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/01135104_43_sayYIY_Cizelge_e.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2023b). *Ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgesi*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/14104459_2023-37_Ortaogretim_Kurumlari.pdf adresinden erişildi.
- NTV. (2023). *YKS istatistikleri açıklandı*. <https://www.ntv.com.tr/egitim/yks-istatistikleri-aciklandi> adresinden erişildi.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). *PISA 2025 foreign language assessment and analytical framework*. OECD Publishing. <http://www.oecd.org/pisa/foreign-language/> adresinden erişildi.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
- Tiryakiol, S. (2021). *Yükseköğretimde modern dillerin eğitimi: Uluslararasılaşma yahut küreselleşme* (Analiz Raporu: 2021/07). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. <https://doi.org/10.26414/anr07>
- Tomlinson, B. (2012). *Materials development in language teaching* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Türkçe ve Dil Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi (TDE-ARGEM). (2021). *Türkiye'de yabancı dil eğitimi ve Avrupa'daki uygulamalar: Gelişmeler ve öneriler konferansı değerlendirme raporu*.
- Ur, P. (1996). *A course in language teaching: Practice and theory*. Cambridge University Press.

Yayınlarımız

Zorunlu eğitimde yabancı dil öğretimi, Türkiye'nin eğitim politikalarında merkezi bir öneme sahiptir ve sürekli değişen ihtiyaçlara uyum sağlama çabasıyla şekillenmektedir. Dijital çağın etkileri, dönüşen öğrenci profilleri, öğretmenlerin rolü ve eğitim materyallerinin etkinliği, bu alanın değerlendirilmesini gerekli kılan kritik unsurlardır.

Bu politika notu, yabancı dil öğretiminde mevcut durumun ayrıntılı bir analizini sunarken, güncel ihtiyaçları ve karşılaşılan sorunları ele alıyor. Dil öğretiminde kaliteyi artırmayı hedefleyen projeler, eğitim platformları ve yeni dil politikalarının etkinliğini veriler ışığında sorgulayan bu çalışma, eğitimin geleceğine dair kapsamlı öneriler sunuyor.

Eğitim politikaları ve yabancı dil öğretimiyle ilgilenen herkes için bir rehber niteliğindeki bu çalışma, dijital çağda dil eğitiminin nasıl şekillenmesi gerektiğine dair yol gösterici bir perspektif sunuyor.

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

epam
EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ